

Методологически бележки

Статистиката на прилаганите от банките лихвени проценти, изготвяна от БНБ, се базира на хармонизирана методология за държавите-членки от еврозоната, установена в Регламент (ЕО) № 63/2002 на Европейската централна банка от 20 декември 2001 година (ЕЦБ/2001/18)¹. Тя представя информация за лихвените проценти и за обемите по нов бизнес и по салда по депозити и кредити на сектори *Нефинансови предприятия* и *Домакинства и НТООД*². Класификацията на институционалните сектори е в съответствие с изискванията на *Европейската система от сметки 1995* (ЕСС'95)³.

Публикуват се и данни за лихвени проценти на междубанковия пазар и доходност до падеж на държавните ценни книжа.

Кредити и депозити на сектори *Нефинансови предприятия* и *Домакинства* и *НТООД*

I. Видове лихвени проценти и начини на изчисляването им

Лихвените проценти са ефективни годишни проценти. Те са среднопретеглени съответно с обемите по нов бизнес през отчетния период или със салдата към края на отчетния период. Обхващат всички лихвени плащания по депозитите и кредитите, без да включват другите разходи, свързани с тях. В лихвената статистика се представя и *годишен процент на разходите*, който представлява общата стойност на кредита за кредитополучателя, изразена като годишен процент от сумата на предоставения кредит.

Годишният процент на разходите включва всички лихвени плащания по кредита, както и всички такси, комисиони и други разходи за сметка на клиента, извършването на които е условие за отпускането на кредита. Изчислява се само за *кредити за потребление* и за *жилищни кредити*.

¹ Регламент (ЕО) № 63/2002 на Европейската централна банка от 20 декември 2001 година относно статистиката на лихвените проценти, прилагани от парично-финансовите институции по депозити и кредити на домакинства и нефинансови предприятия (ЕЦБ/2001/18).

² Нетърговски организации, обслужващи домакинствата.

³ Детайлната секторна класификация, съгласно изискванията на *Европейската система от сметки* (ЕСС'95), е достъпна на страницата на БНБ в раздел www.bnb.bg/ *Статистика/ Методологически бележки/ Институционални сектори*.

II. Лихвената статистика представя информация за лихвени проценти и обеми по нов бизнес и по салда

1. *Нов бизнес* – всяко ново споразумение между клиента и отчетната единица. Нови споразумения са договори, които за първи път определят лихвения процент, сроковете и условията по депозита, репо-сделката или кредита. Ново споразумение е и всяко предоговаряне на лихвения процент, сроковете и/или други условия по вече съществуващ договор, когато възможността за такова предоговаряне не е заложена в него, както и предоговаряне на срок с активното участие на клиента.
2. *Салда* – всички задължения на отчетните единици към техните клиенти по депозити и репо-сделки, както и всички вземания на отчетните единици по кредити, с изключение на реструктурираните кредити и необслужваните кредити с просрочие над 90 дни (кореспондират с категориите „необслужвани експозиции“, „загуба“ и „реструктурирани експозиции“ по смисъла на отменената Наредба № 9 на БНБ⁴).

III. Разбивка по сектори

Лихвената статистика обхваща депозитите и кредитите на нефинансовите предприятия, домакинствата и НТООД, резиденти на територията на Република България.

1. Сектор *Нефинансови предприятия* (сектор S.11 съгласно ЕСС'95) – обхваща институционални единици, които са пазарни производители и чиято основна дейност е производството на стоки и/или оказване на нефинансови услуги.
2. Сектор *Домакинства и НТООД* (сектори S.14 и S.15 съгласно ЕСС'95) – включва следните подсектори:
 - *Домакинства* (сектор S.14) – лица или групи от лица като потребители и като предприемачи, произвеждащи пазарни стоки и услуги (пазарни производители), както и като производители на стоки и нефинансови услуги, предназначени предимно за собствена крайна употреба. Тук се включват и едноличните търговци и пазарните производители без независим юридически статус.
 - *Нетърговски организации, обслужващи домакинствата* (сектор S.15) – това са юридически лица, чиято основна дейност е свързана с обслужване, подпомагане и съдействие на домакинствата. Техните основни ресурси освен тези, получени от случайни продажби, се получават от доброволни парични вноски или вноски в натура от домакинствата в качеството им на потребители, от плащания, извършени от сектор *Държавно управление*, и от доходи от

⁴ Наредба № 9 на БНБ от 3 април 2008г. за оценка и класификация на рисковите експозиции на банките и за установяване на специфични провизии за кредитен риск.

собственост. Тук се включват синдикати, политически партии, фондации, сдружения, църкви и религиозни общества, читалища, културни и спортни клубове.

IV. Разбивка по инструменти

1. *Овърнайт депозити* – депозити, които нямат определен срок и могат незабавно да бъдат изплатени в наличност или суми по тях да бъдат преведени въз основа на банково нареждане или чек без ограничения или санкции. Тук се включват и депозитите до един ден. За този инструмент лихвените проценти и обемите по нов бизнес и по салда съвпадат.
2. *Депозити, договорени за ползване след предизвестие* – непрехвърляеми депозити без договорен матуритет, които не могат да бъдат изплащани в пари в наличност без период на предизвестие. В тази група се включват спестовните депозити (непрехвърляеми депозити без определен матуритет, които служат за съхранение на пари на домакинства срещу издаване на лична спестовна книжка или аналогичен документ) и други депозити с посочените характеристики. За този инструмент лихвените проценти и обемите по нов бизнес и по салда съвпадат.
3. *Депозити с договорен матуритет* – депозити, които не са незабавно на разположение, тъй като имат договорен срок или други ограничения при ползването им. Тези депозити не могат да се използват за извършване на плащания и не са конвертируеми в пари в брой без ограничение или санкция. Включват се *срочните депозити* и други депозити, които имат посочените характеристики (гаранционни депозити, обезпечения, набирателни, ликвидационни сметки и др.), както и задълженията по кредити.
4. *Репо-сделки* – сделки, при които има покупка на ценни книжа при твърд ангажимент купувачът да продаде ценните книжа на първоначалния продавач на бъдеща дата по определена цена. В самостоятелен показател се представят задълженията на отчетните единици по репо-сделки, докато вземанията им се включват в показател *кредити, различни от овърдрафт*.
5. *Кредити* – вземания на отчетните единици от кредитополучателите по главници при дадени назаем средства, включително такива вземания, прехвърлени им от трети лица. Условието по кредитите обикновено се оформят с непрехвърляем документ (договор) и носят доход под формата на лихва. В обхвата на лихвената статистика не попадат реструктурираните кредити и необслужваните кредити с просрочие над 90 дни (кореспондират с категориите „необслужвани експозиции“, „загуба“ и „реструктурирани експозиции“ по смисъла на отменената Наредба № 9 на БНБ ⁴). Кредитите са разделени на две подкатегории: *овърдрафт* и *кредити, различни от овърдрафт* ⁵:

⁵ Вземанията на отчетните единици по репо-сделки се включват в показател *кредити, различни от овърдрафт*.

5.1. *Овърдрафт* – представлява дебитно салдо по разплащателна сметка. В показателя се включват и револвиращи кредити, усвоени суми по кредитни линии и *кредити по кредитни карти*. За този инструмент лихвените проценти и обемите по нов бизнес и по салда съвпадат.

Кредитите по кредитни карти включват задълженията по карти с отложена дебитна, както и карти с кредитна функция. Функцията отложен дебит позволява на картодържателя да ползва средства до предварително определен лимит, като натрупаното задължение се урежда изцяло до края на предварително определен период. Кредитната функция позволява на картодържателя да извършва покупки, а в някои случаи също така и да тегли пари в брой до предварително договорен лимит. Погасяването на отпуснатия кредит може да се извърши изцяло до края на определен период или на части.

Кредитите по карти в безлихвен гратисен период включват салдата по карти с функция отложен дебит, както и салда по карти с кредитна функция, по които не се начисляват лихви.

Кредитите по карти извън безлихвен гратисен период представляват салда по карти с кредитна функция, по които се начисляват лихви.

5.2. *Кредити, различни от овърдрафт* – включва всички кредити, които не се класифицират като *овърдрафт*.

V. Разбивка по валута

Български левове, евро и щатски долари, представени с тяхната легова равностойност.

VI. Разбивка по цел на използване (само за сектор *Домакинства и НТООД*)

1. *Кредити за потребление* – кредити, предоставени за покупка на стоки и услуги, употребявани лично от домакинствата.
2. *Жилищни кредити* – кредити, предоставени на домакинствата с цел инвестиране в жилища за собствено ползване или наем, включително за строителство и за подобрения на жилища.
3. *Други кредити* – всички останали видове кредити, предоставени на домакинствата, включително кредити за обучение и лечение. В показателя се включват и всички кредити с търговска или производствена цел, както и кредитите за *НТООД*.

VII. Разбивка по договорен размер на кредита (само за сектор *Нефинансови предприятия*)

1. *Кредити с размер до леговата равностойност на 1 млн. евро* (границата от 1 млн. евро се отнася за всеки отделен кредит).
2. *Кредити с размер над леговата равностойност на 1 млн. евро* (границата от 1 млн. евро се отнася за всеки отделен кредит).

VIII. Разбивка по договорен срок

1. *Оригинален матуритет* – първоначално определен срок, преди изтичането на който кредитът не може да бъде погасен, а депозитът изплатен, без да бъде наложена санкция.
2. *Период на първоначално фиксиране на лихвения процент* – периодът от време, през който лихвеният процент, определен в договора за кредит, не може да се променя.
3. *Период на предизвестие* – периодът от момента, в който клиентът извести отчетната единица за намерението си да изтегли средства, до датата, на която може да ги получи, без да му бъде наложена санкция.

IX. Отчетен период

Отчетният период е един календарен месец. За целите на лихвената статистика по *салда* се предоставя информация към последния календарен ден на отчетния месец. Лихвената статистика по *нов бизнес* обхваща всички нови споразумения, договорени през отчетния месец.

X. Политика на ревизии

В съответствие с изискванията, заложи в документа на Европейската централна банка *Насоки ЕЦБ/ 2014/15*⁶, ревизиите на данни могат да бъдат:

- Месечни – ревизии, които се отнасят само до данните за периода, предхождащ последния отчетен период;
- Тримесечни – ревизии, които засягат информацията за периоди, преди последния отчетен период. Тримесечните ревизии се извършват с публикуването на данните за месеците март, юни, септември и декември. По този начин се осигурява съответствие между паричната и лихвената статистика.

Ревизии на публикувани данни се извършват в следните случаи:

- Получаване на допълнителна информация, неправилна класификация, усъвършенстване на отчетните процедури и отстраняване на допуснати грешки в предоставените данни от страна на отчетните единици;
- Промяна в методологическите стандарти за паричната и за лихвената статистика.

Ревизията на данни се посочва в прессъобщението и се означава с буква **Р** в съответните таблици.

XI. Източници на данни

Отчетни единици са всички банки в Република България, в т.ч. клоновете на чуждестранни банки.

⁶ Насоки на Европейската централна банка от 4 април 2014 г. относно паричната и финансовата статистика (ЕЦБ/2014/15) и съответните изменения.

Междубанков пазар

I. Обхват

1. *Основен лихвен процент*⁷ (ОЛП) – ОЛП за текущия месец е равен на средната аритметична величина от стойностите на индекса ЛЕОНИА за работните дни на предходния календарен месец, а когато тази средна аритметична величина възлиза на стойност по-малка от нула, ОЛП се определя в размер, равен на нула.
2. Индекси на междубанковия пазар:
 - ЛЕОНИА (LEONIA: LEv OverNight Interest Average) – лихвен процент по реални сделки с необезпечени овърнайт-депозити в левове, предоставени на българския междубанков пазар;
 - СОФИБОР (SOFIBOR: Sofia Interbank Offered Rate) и СОФИБИД (SOFIBID: Sofia Interbank Bid Rate) – фиксинг на котировките на необезпечени депозити в левове, предлагани на българския междубанков пазар. Те се изготвят за набор от срочности всеки работен ден като средна величина от котировките „продава“, съответно котировките „купува“, подадени от представителна група банки.
3. *Депозити* на междубанковия пазар – лихвени проценти и обеми по реално сключените през отчетния период сделки между банките.

II. Обработка на данните

- Месечните стойности на индексите са изчислени като средноаритметични от дневните им стойности.
- Лихвените проценти по депозити на междубанковия пазар се изчисляват чрез претегляне на лихвените проценти с обемите на сключените през отчетния период сделки. Те са представени като ефективни годишни проценти.

III. Отчетен период

Отчетният период е един календарен месец.

IV. Източник на данни

Дирекция „Методология и финансови пазари“ на БНБ.

⁷ До 31 януари 2005 г. ОЛП се определя от постигнатата на първичния пазар средна годишна доходност по тримесечни ДЦК, при конвенция „брой дни от емисия до падеж/360“. От 1 февруари 2005 г. съгласно Решение на Управителния съвет на БНБ размерът на ОЛП е равен на средната аритметична величина от стойностите на индекса ЛЕОНИА за работните дни на предходния календарен месец (базисен период).

Доходност до падеж на държавни ценни книжа. Дългосрочен лихвен процент за оценка на степента на конвергенция

I. Обхват

1. *Доходност до падеж, постигната на първичния и вторичния пазар* при сделки с лихвоносни държавни ценни книжа (ДЦК).
2. *Дългосрочен лихвен процент за оценка на степента на конвергенция (ДЛП)* – определя се на база доходността до падеж на вторичния пазар по дългосрочна ценна книга (бенчмарк), емитирана от Министерството на финансите (сектор *Централно държавно управление*) и деноминирана в национална валута. ДЛП се изчислява съгласно изискванията на Европейската централна банка. Допълнителна информация за ДЛП е публикувана на интернет страницата на БНБ (*Статистика/Парична и лихвена статистика/Лихвена статистика/Дългосрочен лихвен процент за оценка на степента на конвергенция*).

II. Обработка на данните

1. Постигнатата доходност по ДЦК е среднопретеглена ефективна доходност до падеж от индивидуалните сделки между първичните дилъри на ДЦК през отчетния период. Ценните книжа са групирани според оригиналния си матуритет.
2. Месечната стойност на ДЛП е средноаритметична от дневните му стойности.

III. Отчетен период

Отчетният период е един календарен месец.

IV. Източник на данни

Управление „Фискални услуги“ на БНБ – за доходността на ДЦК.

Разпространение на информацията

Българската народна банка публикува на интернет страницата си прессъобщение и пълен комплект от таблици с месечни данни за лихвената статистика в база от данни, организирана в динамични редове. Архив на данните по лихвена статистика, съдържащ информация за динамичните редове към датата на публикуването на данните за съответния отчетен период, е достъпен в подраздел *Архив”Лихвена статистика”* на интернет страницата на БНБ.

Таблици с избрани показатели, представителни за лихвената статистика, се публикуват в отчетите за първото полугодие и в годишните отчети на Българската народна банка.

Данните за лихвената статистика се предоставят едновременно на всички потребители, като датите за публикуване са обявени в *Календара за разпространение на статистически данни*⁸. Прессъобщението и таблиците с данни се публикуват в 12 часа. Базата данни се актуализира до 17 часа в деня на публикуване.

Контакти

За въпроси по данните и прилаганата методология, можете да се обръщате към пресцентъра на Българската народна банка (press_office@bnbank.org) или към Даниела Добрева, началник на отдел „Парична и банкова статистика“ (dobreva.d@bnbank.org).

Последна актуализация към 27 март 2017 година.

⁸ *Календарът за разпространение на статистически данни* се публикува на страницата на БНБ в раздел www.bnb.bg/Пресцентър/Събития/Календар.